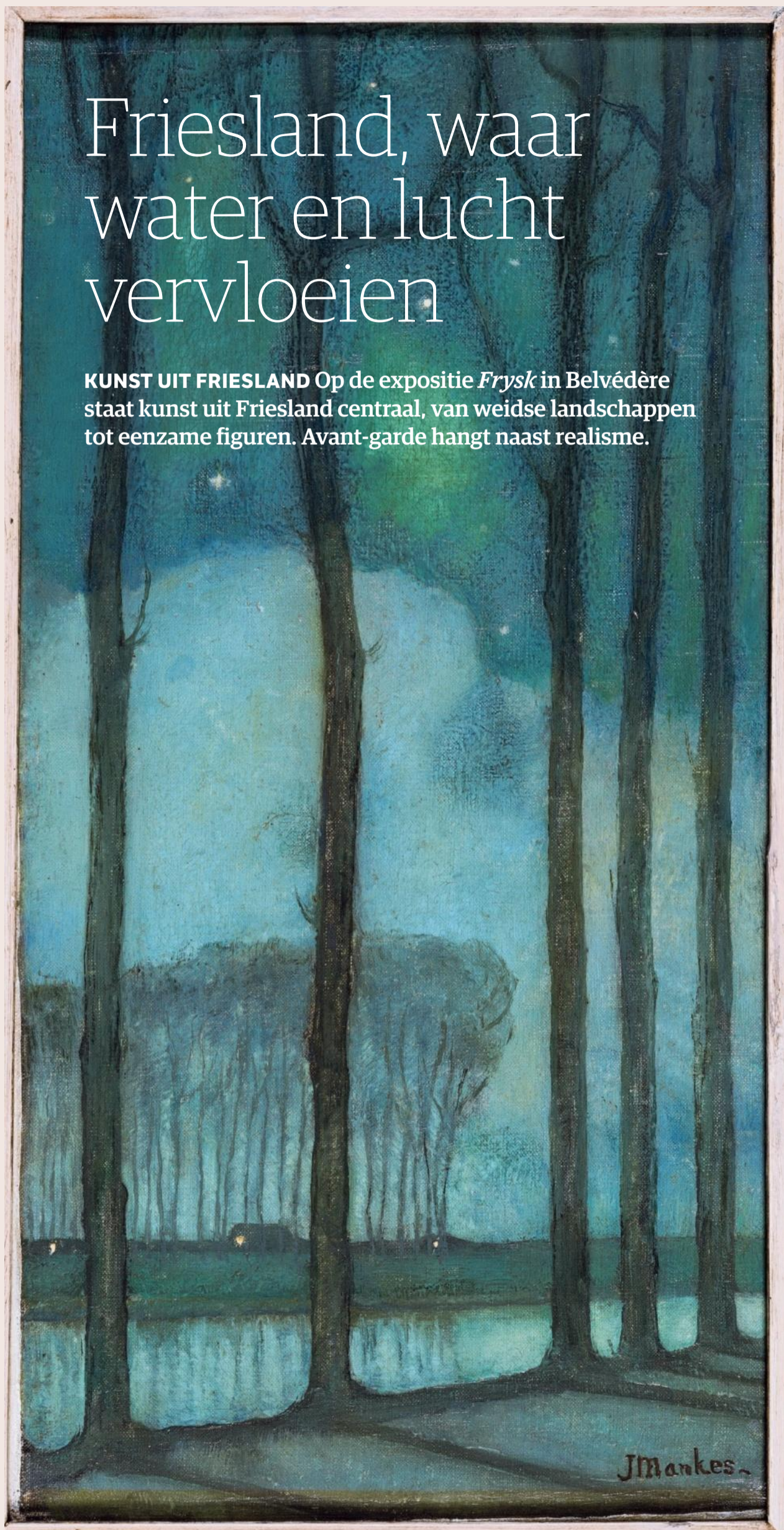

Friesland, waar water en lucht vervloeien

KUNST UIT FRIESLAND Op de expositie *Frysk* in Belvédère staat kunst uit Friesland centraal, van weidse landschappen tot eenzame figuren. Avant-garde hangt naast realisme.

Een schilderij van de Friese schilder Jan Mankes (1889-1920), op de tentoonstelling *Frysk*.

Dé Friese schilderkunst bestaat niet, wel schilderkunst uit Friesland, van in Friesland woonachtige schilders: met deze overtuiging stelde conservator Susan van den Berg in Museum Belvédère in Heerenveen-Oranjewoud de tentoonstelling *Frysk* samen, met als ondertitel *100 jaar Friese schilderkunst*. Haar stellingname is opmerkelijk.

De bijna abstracte, weidse vergezichten met rode en blauwe wolken boven een lage horizon van Gerrit Benner zijn onmiskenbaar Fries, evenals de landschappen met verstilde bomen, gehuld in een mystiek avondlicht van Jan Mankes.

Jopie Huisman met zijn rood baaien hemd en de versleten schoenen: Fries. En de schilderijen uit de reeks *Wâldman* van Tjibbe Hooghiemstra over de Friese Wouden tonen de duistere zijde van Friesland: geen blinkende wolkenluchten maar het Friese woud als een dreigend oord. Dan de eenzame mensfiguren van Henk Krist, bijvoorbeeld de man die harmonica speelt in een triest café - is dat kenmerkend Fries of had hij hen ook in een andere provincie kunnen schilderen? Dan zijn er nog het wad en de Waddeneilanden, de ultieme inspiratiebron voor honderden schilderijen van een leeg, veelal mistig grijs landschap waarin water en lucht vervloeien.

Schilderkunst uit Friesland is ruimer gedefinieerd dan Friese schilderkunst. De expositie toont tal van schilders die niet in Friesland zijn geboren, maar er wel gewerkt hebben, of die Friesland hebben verlaten en zich elders ontwikkelden, zoals Gerrit Benner die zich in Amsterdam vestigde.

Reis door de tijd

Met Van den Bergs stelling als leidraad is het een avontuur de ruim tweehonderd schilderijen van meer dan honderd kunstenaars, verdeeld over twaalf kabinetten, te bewonderen. *Frysk* is enerverend, van de met bonte koeien beschilderde vrolijke melkbus van Ruurd Wiersma tot de kleurcompositie in blauw als de verbeelding van Friese luchten van Robert Zandvliet. De schilderijen zijn niet chronologisch geordend, maar op associatieve wijze gerangschikt. Zo reizen we in elk kabinet door de tijd heen. Bij entree hangt de *Compositie met koeien en rode daken* (1920-1929) van Tjerk Bottema: hierin ontmoet een authentiek Fries onderwerp met koeien, kop-hals-rompboerderij de abstracte schilderkunst, die destijds opgeld deed. Het zwart-witte vee bestaat uit niets dan vlekken, de boerderijen zijn puur geometrische vormen, driehoeken en vierkanten. In hetzelfde kabinet hangt een weelderige overdaad van de tederste van alle Friese schilders, Jan Mankes (1889-1920).

De Friese schilderkunst wortelt diep in de traditie van landschappen. Dat blijkt de noemer van het getoonde werk: Simon Lassche laat prachtig, bijna lichtgevend werk zien, *Kust* (2009) en *Zandplaat* (2007). Dikke witte verfstreken roepen de waddenkusten op. Barteld toont in het ongeëvenaarde werk *Zonder titel* (2008) de essentie van de Friese schilderkunst: een kerkdorp ligt op de dijk, weerloos naast een diepzwart geschilderde zee met een oranje zon erboven. Het lege kleilandschap contrasteert met de paarse kerk en de grijze lucht erboven.

Samensteller Susan van den Berg is ook verantwoordelijk voor de rijk geïllustreerde catalogus bij *Frysk*. Dit is nu al een standaardwerk waarin een eeuw Friese schilderkunst uitvoerige documentatie krijgt, met verwijzing naar talloze bronnen. Interessant is de visie dat schilders uit Friesland een krachtige verbondenheid voelen met hun eigen omgeving, en tegelijk altijd internationaal georiënteerd bleven. Avant-garde en modernisme bestaan naast traditioneel realisme. Ofwel: de herkenbare, aajibare koe naast de koe als een puur geometrische figuur.

Kester Freriks

Beeldende kunst

Frysk. 100 jaar schilderkunst in Friesland.

Museum Belvédère, Heerenveen-Oranjewoud.
Catalogus: Uitg. Noordhoek, 224 blz. Prijs € 29, 50
T/m 14/4. Inl: museumbelvedere.nl

